

Sygn. akt I ACa 558/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Marta Sawicka
Sędziowie:	SSA Halina Zarzeczna SSA Wiesława Kaźmierska (spr.)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 23 października 2012 roku

w Szczecinie

sprawy z powództwa M. P.

przeciwko T. S. R. i M. R.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 29 maja 2012 r., sygn. akt I C 981/10

uchyla zaskarżony wyrok w punktach II – VI, znosi postępowanie przed Sądem pierwszej instancji, poczynając od rozprawy z dnia 18 maja 2012 roku i sprawę w tym zakresie przekazuje do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Szczecinie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego.

H. Zarzeczna M. Sawicka W. Kaźmierska

Sygn. akt I ACa 558/12

UZASADNIENIE

Powód M. P. wniósł pozew przeciwko pozwanym T. S. R. i M. R., żądając zasądzenia solidarnie na swoją rzecz kwoty 75 570,56 złotych wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 17 listopada 2010 roku do dnia zapłaty oraz obciążenia pozwanym kosztami postępowania i orzeczenie co do kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych na rzecz pełnomocnika z urzędu ustanowionego dla powoda.

Powód podał, iż na podstawie umowy najmu posiada prawo do lokalu mieszkalnego. Do lokalu tego, podczas nieobecności powoda, wprowadzili się bez wiedzy i zgody powoda pozwani. Pozwani nie opuścili lokalu i zajmują go

do chwili obecnej. Powód wskazał, że w stosunku do pozwanych zapadł w sprawie z jego powództwa wyrok nakazujący wydać na rzecz powoda przedmiotowy lokal. Powód podał, iż pozwani nie uiszczają powodowi, ani zarządcy lokalu żadnych opłat. Powód oświadczył, że w niniejszym postępowaniu wnosi o zasądzenie od pozwanych odszkodowania za zajmowanie lokalu bez tytułu prawnego za okres od lipca 2005 roku do chwili obecnej, nadto zwrotu wpłaconych w okresie od sierpnia 2005 roku do czerwca 2008 roku na poczet opłat z tytułu użytkowania przedmiotowego lokalu mieszkalnego wpłat, odsetek za okres 3 lat wstecz od wniesienia pozwu od sumy dokonanych wpłat oraz odszkodowania w równowartości odsetek, których dochodzenie zastrzegł od powoda zarządca lokalu.

W odpowiedzi na pozew pozwany M. R. wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na jego rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych. Zarzucił, że powództwo jest przedwczesne z uwagi na toczące się inne postępowania, od których wyniku zależy byt procesu oraz ewentualne ustalenie kwot zaległości czynszowych.. Nadto podał, iż zawarł z powodem umowę najmu lokalu mieszkalnego ustalając czynsz najmu na kwotę 900 złotych. Pozwany podniósł także zarzut przedawnienia roszczenia.

Z kolei pozwana T. S. R. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania. Nadto wniosła przeciwko powodowi pozew wzajemny o ustalenie istnienia stosunku najmu. Pozwana podniosła, że zawarła z powodem ustną umowę najmu. Zarzuciła również w toku postępowania, że powodowi jako najemcy lokalu nie przysługuje legitymacja do dochodzenia odszkodowania za bezumowne korzystanie. W toku postępowania pozwana oświadczyła, że nie łączyła ją z powodem żadna umowa najmu mieszkania i cofnęła pozew wzajemny, na co wyraziła zgodę strona powodowa.

W toku postępowania powód rozszerzył powództwo, w ten sposób, że wniósł o zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda dalszej kwoty 33 270 złotych wraz z ustawowymi odsetkami. Następnie zaś w kolejnym piśmie procesowym oświadczył, że cofa pozew w tej części.

Wyrokiem z dnia 29 maja 2012 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie umorzył postępowanie w części dotyczącej żądania zapłaty kwoty 33 270 zł wraz z odsetkami w wysokości ustawowej od dnia 9 lutego 2011 r. (punkt I); oddalił powództwo w pozostałej części (punkt II); odstąpił od obciążenia powoda kosztami procesu na rzecz pozwanych (punkt III); przyznał od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Szczecinie na rzecz adwokata B. K. kwotę 4 428 zł, w tym podatek od towarów i usług w wysokości 828 złotych tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanej T. S. R. (punkt IV); przyznał od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Szczecinie na rzecz adwokata M. S. kwotę 4 428 złotych, w tym podatek od towarów i usług w wysokości 828 złotych tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanemu M. R. (punkt V) oraz przyznał od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Szczecinie na rzecz radcy prawnego M. S. kwotę 5 535 złotych, w tym podatek od towarów i usług w wysokości 1035 złotych tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi M. P. (punkt VI).

Zdaniem Sądu Okręgowego, wobec cofnięcia pozwu w części powództwo w tym zakresie podlegało umorzeniu na podstawie art. 355 § 1 k.p.c.

W pozostałej części roszczenie nie zasługiwało na uwzględnienie.

Ustalając, iż powód jest najemcą lokalu i że nie łączy go z pozwanymi skutecznie zawarta umowa najmu lokalu, Sąd pierwszej instancji skonstatował, iż najemcy nie przysługują roszczenia uzupełniające zawarte w art. 224 k.c. i nast. w tym roszczenie o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z lokalu, gdyż uprawnienie takie przysługuje jedynie właścicielowi. Niezależnie od powyższego Sąd pierwszej instancji stwierdził, iż powód nie zgłosił roszczenia o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody czynem niedozwolonym a w toku postępowania nie wykazał też ani powstania szkody ani jej wysokości. O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 102 k.p.c. zaś o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej na podstawie odpowiednich przepisów ustawy o radcach prawnych oraz ustawy - Prawo o adwokaturze.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wywiódł powód, zaskarżając go w części oddalającej powództwo (punkt II) i wnosząc o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania ewentualnie o uchylenie

zaskarżonego orzeczenia w całości o przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów postępowania apelacyjnego. Apelujący zarzucił naruszenie art. 224 i 225 k.c. a także sprzeczność ustaleń Sądu z treścią zabranego w sprawie materiału dowodowego oraz nie wyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia.

Pozwani wnieśli o oddalenie apelacji powoda i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda okazała się uzasadniona na tyle, że doprowadziła do uchylecia zaskarżonego wyroku bez potrzeby merytorycznego ustosunkowywania się do zapadłego w sprawie rozstrzygnięcia oraz podniesionych w tym zakresie zarzutów apelacyjnych. Sąd Apelacyjny uznał bowiem, iż doszło do nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji, skutkującej uchyleciem zaskarżonego orzeczenia w punktach od II do VI, zniesieniem postępowania poczynając od dnia 18 maja 2012 r. i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Zgodnie z art. 379 pkt 5 k.p.c. nieważność postępowania zachodzi między innymi, gdy strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw. Jak wyjaśnione zostało w doktrynie i orzecznictwie pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. zachodzi wówczas, gdy z powodu uchybienia przez sąd przepisom postępowania, strona wbrew swojej woli została faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części, jeżeli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji i to bez względu na to, czy takie działanie strony mogłoby mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2010r., sygn. IV CSK 84/10, LEX nr 621352; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2009r., sygn. III CSK 86/09, LEX nr 610166; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2009r., sygn. IV CSK 468/08, LEX nr 515415; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2004r., sygn. IV CK 418/02, LEX nr 602392; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2003r., sygn. IV CK 76/02, LEX nr 602283). Brak możliwości usunięcia skutków uchybień najczęściej występuje wtedy, gdy doszło do nich na rozprawie bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku.

Sąd Apelacyjny stoi także na stanowisku, iż na przyczynę nieważności związaną z pozbawieniem możliwości obrony swych prawa powoływać się może każda strona nie tylko strona, której dotyczyło uchybienie (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 lutego 2004 r., IV CK 269/02, Lex nr 151640, z dnia 23 marca 2006 r., IV CSK 115/05, Lex nr 182902). Podobnie nieważność z je przyczyn Sąd winien wziąć pod uwagę z urzędu bez względu na to, czy dotyczy strony, która wniosła apelację czy też strony przeciwnej. Decydujący jest tu argument, że rygory i sankcje procesowe ustanawiane są nie tylko dla ochrony konkretnych uprawnień i interesów stron; przestrzeganie rygorów ma wydźwięk ogólny, służy zarówno interesom stron, jak i interesowi wymiaru sprawiedliwości (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r., III CZP 154/07). Bez znaczenia zatem jest okoliczność, która ze stron wniosła apelację. Rozważenie tej kwestii następuje bowiem bez względu na to interesów, której strony dotknęły skutki związane z nieważnością postępowania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2006 r., I PK 124/06, OSNP 2008, nr 3-4, poz. 27 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 1997 r., III CKN 6/97, Lex nr 78446).

Okoliczności sprawy wymagające rozważenia w celu rozstrzygnięcia o zasadności zarzutu nieważności postępowania przedstawiają się następująco.

Zarówno powód jak i pozwani reprezentowani są w niniejszym postępowaniu przez pełnomocników ustanowionych z urzędu.

Pismami z dnia 17 maja 2012 r. pozwana T. S. R. wniosła o zmianę pełnomocnika z urzędu, wskazując, iż nie widzi możliwości dalszej współpracy z pełnomocnikiem jej przyznanym, który nienależycie wywiązuje się ze swoich obowiązków. Jednocześnie powódka wniosła o odroczenie rozprawy mającej się odbyć w dniu 18 maja 2012 r.

przedkładając kserokopię zaświadczenia lekarza sądowego, z którego wynika niezdolność do stawienia się w Sądzie w dniu 14 maja 2012 r. oraz przewidywany termin odzyskania zdolności po 25 maja 2012 r.

Na rozprawie w dniu 18 maja 2012 r. na której nieobecna pozwana reprezentował jej pełnomocnik z urzędu, Sąd przeprowadził postępowanie dowodowe, oddalił wniosek powódki o odroczenie terminu rozprawy oraz jej wniosek o zmianę pełnomocnika z urzędu, umorzył postępowanie w części dotyczącej powództwa wzajemnego w związku z cofnięciem pozwu przez pełnomocnika pozwanej w tym zakresie, dokonanym na tejże rozprawie, zamknął rozprawę i odroczył ogłoszenie wyroku na dzień 29 maja 2012 r.

Postanowieniem z dnia 1 czerwca 2012 r. Sąd Okręgowy odrzucił zażalenie wniesione osobiście przez pozwaną na postanowienie w przedmiocie oddalenia wniosku o zmianę pełnomocnika jako niedopuszczalne. Z kolei postanowieniem z dnia 16 lipca 2012 r. Sąd Okręgowy umorzył postępowanie wywołane zażaleniem pozwanej na postanowienie w przedmiocie umorzenia postępowania z powództwa wzajemnego pozwanej oraz wywołane apelacją pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w związku z cofnięciem środków zaskarżenia przez jej pełnomocnika.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, taki sposób procedowania świadczy o pozbawieniu pozwanej obrony swych praw.

Wyjaśnienia bowiem wymaga, iż choć strona, dla której Sąd ustanowił pełnomocnika z urzędu nie może wnosić o jego zmianę bezpośrednio do Sądu który go ustanowił to w doktrynie i orzecznictwie nie budzi wątpliwości, iż może wypowiedzieć temu adwokatowi bądź radcy prawnego pełnomocnictwo procesowe (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2011 r., sygn. II CSK 85/11, LEX nr 1147739; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 1976 r., sygn. III CRN 64/76). Wypowiedzenie takie odnosi skutek prawny w stosunku do sądu z chwilą zawiadomienia go o tym (art. 94 § 1 k.p.c.).

W okolicznościach rozpoznawanej sprawy pozwana co prawda nie oświadczyła wprost, że wypowiada pełnomocnictwo pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu jednakże jej stanowisko w tym zakresie wyrażone w piśmie z dnia 17 maja 2012 r. wymagało co najmniej sprecyzowanie, zwłaszcza w kontekście stwierdzenia pozwanej, iż nie widzi możliwości porozumienia się z dotychczasowym pełnomocnikiem. Prawidłowo procedując w sprawie Sąd winien był przekazać wniosek pozwanej do rozpoznania Izbie Adwokackiej, która wyznaczyła pełnomocnika z urzędu dla pozwanej a w przypadku gdyby Izba wniosku nie uwzględniła, zwrócić się do strony o wskazanie czy rezygnuje z reprezentowania jej interesów w postępowaniu przez pełnomocnika, co do którego pozwana oświadczyła, iż straciła doń zaufanie. W sytuacji jaka zaistniała w niniejszej sprawie pozwaną na rozprawie w dniu 18 maja 2012 r. reprezentował pełnomocnik, co do którego pozwana wyraźnie oświadczyła, iż nie chce aby ją reprezentował i wolę taką podtrzymała (vide k.543). Co znamienne Sąd Okręgowy prowadził postępowanie nie tylko z udziałem pełnomocnika pozwanej ale także uwzględnił istotne z punktu widzenia interesów pozwanej oświadczenia pełnomocnika co do cofnięcia pozwu oraz środków zaskarżenia złożonych przez powódkę osobiście.

W niniejszej sprawie istotnym jest przy tym, iż domagając się zmiany pełnomocnika pozwana wniosła o odroczenie rozprawy mającej się odbyć w dniu 18 maja 2012 r.

Przedłożyła przy tym zaświadczenie wystawione przez lekarza sądowego, co do którego nie było podstaw do podważenia jego autentyczności. Co prawda zaświadczenie to wskazywało na niezdolność pozwanej do uczestniczenia w czynnościach procesowych w dniu 14 maja 2012 r. jednakże jednocześnie wskazywało, iż zdolność tą pozwana odzyska po 25 maja 2012 r. W tej sytuacji przeprowadzenie postępowania dowodowego na rozprawie, na której doszło do jej zamknięcia pod nieobecność pozwanej a w obecności ustanowionego dla niej pełnomocnika, co do którego pozwana wносиła o jego zmianę stanowiło naruszenie przepisów postępowania skutkujące stwierdzeniem pozbawienia strony możliwości obrony swych praw.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny, stwierdzając nieważność postępowania, na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 374 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie od daty rozprawy z dnia 18 maja 2012 r. i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania.

H. Zarieczna M. Sawicka W. Kaźmierska